

نصرت الدوله (۱۳۱۶ ش - ۱۳۰۶ ق) نخستین پسر عبدالحسین میرزا فرمانفرما (۱۳۱۸ ش - ۱۲۷۴ ق) و خانم عزت الدوله، دختر مظفرالدین میرزای ولیعهد، در تبریز متولد شد. نام نیایش، فیروز میرزا - فرزندی عباس میرزا نایب السلطنه - را بر او نهادند و در پنج سالگی از سوی جد مادری اش ناصرالدین شاه، نصرت الدوله، لقب گرفت. در پی اجباری شدن نام خانوادگی، وی فیروز را برگزید. نخستین شغل مهم دولتی نصرت الدوله، نیابت کوتاه حکومت کرمان به سال ۱۳۲۵ ق. بود. در سال ۱۳۲۹ ق. برای ادامه تحصیل به پاریس رفت و از دانشگاه سوربن در رشته حقوق بین الملل دکترا گرفت. در ۱۳۳۲ ق. کفیل وزارت عدلیه در کابینه مستوفی الممالک شد. پس از آن سه بار در کابینه‌های وثوق الدوله به وزارت عدلیه رسید و سرانجام در ذیقعده ۱۳۳۷ ق. به وزارت امور خارجه در کابینه‌ای منصوب شد که عاقد قرارداد معروف و ناکام ۱۹۱۹ بود. نصرت الدوله پس از احراز وزارت امور خارجه با احمدشاه به اروپا رفت و به عنوان وزیر امور خارجه در گفت‌وگوهای خصوصی در مجمع ملل متفق، مسئله حقوق تاریخی از دست رفته ایران در مرزهای شمالی و باختری را به میان کشید. در مجلس چهارم و پنجم به نمایندگی انتخاب شد. در کابینه سردار سپه وزیر عدلیه و پس از تغییر سلطنت از قاجار به پهلوی، به وزارت مالیه رسید. نصرت الدوله در همین مقام بود که در ۱۳۰۸ ش. دستگیر و خانه‌نشین شد. تا ۱۳۱۵ در ملک شخصی خود به سر برد و در دی ماه ۱۳۱۶ به صورت پنهانی به قتل رسید. (ص ۱۷)

کتاب حاضر که حاوی مجموعه اسنادی است از فراز و فرود روابط نصرت الدوله با میلسیو، برای شناخت عملکرد نصرت الدوله در دوران وزارت مالیه حائز اهمیت است از مرداد ۱۳۰۱ ش. که مجلس شورای ملی قانون استخدام میلسیو را با عنوان «رئیس کل مالیه ایران» تصویب کرد، هر هفت وزیر مالیه‌ای که از ابتدای مأموریت او تا انتصاب فیروز میرزا نصرت الدوله با رئیس کل مقتدر مالیه سر و کار داریم پیدا کردند، تقدیمش را بر خود و تسلطش را بر کارهای مالی کشور پذیرفتند. (ص ۲۱) هنگامی که نصرت الدوله به وزارت مالیه گمارده شد (۱۳۰۵ ش) هفت ماه به پایان قرارداد میلسیو با دولت ایران مانده بود. از سندهای کتاب حاضر چنین برمی آید که وزیر مالیه جدید نه تنها حاضر به تمکین به رئیس کل مالیه مقتدر نبود که در تلاش بود او را به جایگاه واقعی اش یعنی مستشاری مالی برساند. همین امر اسباب برخوردی متعددی بین آن دو شد که در نهایت به کنار گذاشتن میلسیو از ریاست کل مالیه ایران منجر گردید.

نصرت الدوله

و میلسیو

بخش اعظم کتاب حاضر، حاوی اسناد و مکاتباتی است بین میلسیو و نصرت الدوله. از لابه لای این اسناد می‌توان به مواضع و دیدگاه‌های طرفین به خوبی پی برد و با ضعف و قوت استدلال طرفین در دفاع از نظراتشان آشنا شد. ده‌ها سند مهم و ارزشمند کتاب با دقت زیاد بنا بر توالی زمانی در ذیل این موارد تنظیم شده است: کلیات؛ اسناد اسفند ۱۳۰۵ (۱۶ مورد)؛ اسناد فروردین ۱۳۰۶ (۲۰ مورد)؛ اسناد اردیبهشت ۱۳۰۶ (۲۳ مورد)؛ اسناد خرداد ۱۳۰۶ (۲۰ مورد)؛ اسناد تیر ۱۳۰۶ (۴۷ مورد)؛ اسناد مرداد ۱۳۰۶ (۲ مورد). عکس‌ها و نمونه اسناد.

گفتنی است که پیش از این از دو شخصیت اصلی این کتاب یعنی نصرت الدوله و میلسیو کتاب‌های ارزشمندی انتشار یافته است. کتاب مأموریت آمریکایی‌ها در ایران ترجمه حسین ابوترابیان (پيام، ۱۳۵۶)، حاوی گزارش مفصلی است از مأموریت اول میلسیو و کتاب آمریکایی‌ها در ایران: خاطرات دوران جنگ جهانی دوم، ترجمه عبدالرضا هوشنگ مهدوی (البرز، ۱۳۷۰)، حاوی گزارش مأموریت دوم میلسیو به ایران است.

از مجموعه غنی اسناد بازمانده از نصرت الدوله تاکنون سه جلد به کوشش منصوره اتحادیه و سیروس سعدوندیان (نشر تاریخ ایران، ۱۳۶۹) منتشر شده که هر جلد مشتمل بر مجموعه‌ای از اسناد و خاطرات است.

جلد اول: مجلس چهارم و پنجم تقنینیه

جلد دوم: خاطرات محبس

جلد سوم: مجموعه مکاتبات، اسناد، خاطرات فیروز میرزا فیروز.

- نصرت الدوله و میلسیو: پایان مأموریت آمریکایی‌ها در ایران (مجموعه اسناد نصرت الدوله فیروز)
- گردآورنده: ناصرالدین پروین و محمدرسول دریاگشت
- ناشر: اساطیر، تهران، ۱۳۸۱، ۲۹۶ ص